

УДК 347.451

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.1.62>

РЕФОРМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОГОВІРНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО СПОЖИВАННЯ ТОВАРІВ

Саванець Л.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародного
та європейського права
Західноукраїнського національного університету
ORCID: 0000-0002-0051-8905
e-mail: l.savanets@wunu.edu.ua*

Саванець Л.М. Реформа європейського договірної права в контексті сталого споживання товарів.

У статті проаналізовані концептуальні аспекти реформи сучасного європейського договірної права в контексті сталого споживання товарів. Особлива увага приділяється дослідженню підвищення екологічної ефективності правового регулювання договірних відносин із купівлі-продажу товарів та дотримання балансу між сприянням сталому розвитку, захистом прав споживачів та належним розподілом ризиків при виконанні договору купівлі-продажу в сучасному європейському договірному праві. Підкреслюється недостатня ефективність положень Директиви 2019/771 про деякі аспекти, що стосуються договорів купівлі-продажу товарів в досягненні мети «озеленення» споживчих ринків. Окремо аналізуються академічні проекти внесення змін до права ЄС у сфері купівлі-продажу споживчих товарів, що спрямовані на стимулювання реалізації вимоги про ремонт товару як засобу правового захисту у випадку неналежної якості товару, та надання йому, з дотриманням принципу пропорційності, пріоритетного значення в ієрархії прав, визначених у Директиві 2019/771 про деякі аспекти, що стосуються договорів купівлі-продажу товарів. Обґрунтовано, що положення Директиви 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів щодо збільшення строку відповідальності продавця у разі невідповідності товару договору та обов'язку продавця товару інформувати споживача про право вибору між ремонтом та заміною, а також про продовження строку відповідальності продавця у випадку реалізації його права на ремонт товару, значно сприятимуть сталому споживанню та функціонуванню кругової економіки. Акцентується на необхідності оцінки справедливості та доцільності надання пріоритету принципам сталого розвитку над індивідуальними інтересами споживача, котрий надаватиме перевагу швидкій заміні товару над його тривалим ремонтом. Зроблено висновок, що попри вжиті заходи, чинна редакція Директиви 2019/771 про деякі аспекти, що стосуються договорів купівлі-продажу товарів, а також, особливості її імплементації державами-членами ЄС, не повною мірою відповідають вимогам, необхідним для ефективного сприяння досягненню цілей сталого розвитку. Директива 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів здебільшого орієнтована на стимулювання ринку ремонтних послуг і встановлення обов'язків виробників щодо здійснення ремонту товару неналежної якості. Окрім зміни ієрархії засобів правового захисту та сприяння ремонту товару у разі його невідповідності договору, продовження гарантійного строку, важливо підвищити рівень поінформованості споживачів щодо впливу наслідків їх вибору на довкілля. Надання пріоритетності праву на ремонт товарів з недовліками в системі правових засобів захисту загалом має позитивний екологічний ефект, проте, є лише частковим кроком у напрямі підвищення екологічної ефективності функціонування споживчого ринку. Суттєві зміни в європейському договірному праві, спрямовані на екологізацію споживчого ринку ще попереду.

Ключові слова: європейське договірне право, договір-купівлі продажу товару, стале споживання товарів, захист прав споживачів, ремонт товару, заміна товару.

Savanets L.M. Reform of European contract law in the context of sustainable consumption of goods.

The article analyzes the conceptual aspects for the reform of current European contract law in the context of sustainable consumption of goods. Particular attention is paid to the study of increasing the environmental efficiency of the legal regulation of sales contract and maintaining a balance between promoting sustainable development, consumer protection and appropriate risk allocation in the performance of sales contract in current European contract law. The insufficient effectiveness of the provisions of Directive 2019/771 on certain aspects concerning contracts for the sale of goods in achieving the goal of «greening» consumer markets is emphasized. Separately, academic projects to amend EU law in the field of the sale of consumer goods are analyzed, which are aimed at stimulating the implementation of the requirement for repair of goods as a means of legal protection in non-conforming goods, and giving it, in compliance with the principle of proportionality, priority in the hierarchy of rights defined in Directive 2019/771 on certain aspects concerning contracts for the sale of goods. It is substantiated that the provisions of Directive 2024/1799 on common rules facilitating the repair of goods regarding the extension of the seller's liability period in the event of lack of conformity of the goods with the contract and the obligation of the seller of the goods to inform the consumer about the right to choose between repair and replacement, as well as the extension of the seller's liability period in the event of the exercise of his right to repair the goods, will significantly contribute to sustainable consumption and the functioning of the circular economy. The emphasis is on the need to assess the fairness and appropriateness of prioritizing the principles of sustainable development over the individual interests of the consumer, who may prefer a quick replacement of the goods instead of its lengthy repair. It is concluded that, despite the measures taken, the current version of Directive 2019/771 on certain aspects concerning contracts for the sale of goods, as well as the features of its implementation by the Member States, do not fully meet the requirements necessary to effectively contribute to the achievement of sustainable development goals. Directive 2024/1799 on common rules facilitating the repair of goods is mainly focused on stimulating the development of the repair services market and establishing obligations on manufacturers to repair non-conforming goods. In addition to changing the hierarchy of legal remedies and encouraging the repair of goods in case of their non-conformity with the contract, extending the warranty period, it is important to increase the level of consumer awareness of the environmental impact of their choices. Giving priority to the right to repair defective goods in the system of legal remedies generally has a positive environmental effect, however, it is only a partial step towards increasing the environmental efficiency for the functioning of the consumer market. Significant changes in European contract law aimed at greening the consumer market are still ahead.

Key words: European contract law, sale of goods, sustainable consumption of goods, consumer protection, repair of goods, replacement of goods.

Постановка проблеми. В ряді регламентів та директив ЄС, прийнятих впродовж кількох років, європейський законодавець реалізовує новий підхід до регулювання договірних відносин, в основі якого покладено захист навколишнього природного середовища, сталий розвиток та кругову економіку. Нова концепція є результатом реалізації Плану дій ЄС щодо кругової економіки [1] в межах цілей сталого розвитку, розроблених Генеральною Асамблеєю ООН [2]. Разом із тим, стале споживання товарів визначене одним із пріоритетних напрямків захисту прав споживачів в ЄС [3]. Одним із ключових аспектів забезпечення сталого споживання товарів є продовження терміну їх експлуатації шляхом стимулювання вибору споживачами ремонту товару з недовідом над його заміною. Результати публічних консультацій Європейської комісії «Стале споживання товарів – сприяння ремонту та повторному використанню» продемонстрували, що основними причинами скорочення терміну використання споживчих товарів є складність самостійного ремонту товарів (54%), недоступність ремонтних послуг (50%) та їх висока вартість (47%) [4]. Вказане свідчить про актуальність проведення наукового дослідження підвищення екологічної ефективності правового регулювання договірних відносин із купівлі-продажу товарів та з'ясування дотримання балансу між сприянням сталому розвитку, захистом прав споживачів та належним розподілом ризиків при виконанні договору купівлі-продажу в сучасному європейському договірному праві.

Мета дослідження полягає у аналізі концептуальних аспектів реформи європейського договірного права в контексті сталого споживання товарів на основі підходів, сформульованих в сучасних директивах та регламентах ЄС, академічних проєктах внесення змін до права ЄС у сфері

купівлі-продажу споживчих товарів та правової доктрини; вирішення питання про обґрунтованість стимулювання ремонту товару неналежної якості як екологічно найефективнішого засобу правового захисту.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика сучасної реформи європейського договірного права є об'єктом численних наукових досліджень у сфері приватного права ЄС, зокрема в контексті регулювання сталого споживання товарів. Значний внесок у розробку цієї теми здійснили: В. Мак, Е. Терен, Ф. Цолль, К. Полудняк-Геж, В. Баньчик, М. Буяльський, В. Гул та ін.

Виклад основного матеріалу. Вперше положення про сталий розвиток та кругову економіку в контексті договірного права європейський законодавець закріпив у Директиві 2019/771 про деякі аспекти, що стосуються договорів купівлі-продажу товарів (далі – Директива 2019/771). Відповідно до п. 32 її преамбули забезпечення довшого терміну експлуатації товарів зумовить досягнення більш стійких моделей споживання та кругової економіки. До об'єктивних критеріїв відповідності товару договору включено довговічність товару, як вимогу його здатності зберігати свої важливі функції та продуктивність за умови звичайного використання для товарів такого самого типу, і яку споживач може обґрунтовано очікувати з огляду на їх призначення, включно з можливим майбутнім обслуговуванням товарів, наприклад, у регулярній перевірці або заміні фільтрів в автомобілі, а також враховуючи будь-які публічні заяви, зроблені продавцем або виробником товару. Надання споживачам можливості вимагати ремонту товару як засобу правового захисту у випадку його невідповідності договору сприятиме більшій довговічності товару та сталому споживанню. Вибір споживача між ремонтом та заміною повинен бути обмежений лише у випадках, коли виконання обраного способу захисту є юридично або фактично неможливим, або покладає на продавця непропорційні витрати порівняно з іншими доступними засобами (п. 48 преамбули Директиви 2019/771). Разом із цим, у науковій літературі відразу після прийняття Директиви 2019/771 вказується на недостатню ефективність її положень для досягнення мети «озеленення» споживчих ринків, ведуться дискусії і висувуються пропозиції щодо внесення змін до неї. До ключових ідей реформування договірного права відносять стимулювання ремонту товару замість його заміни у випадку недоліків, придбання і використання вживаних та відновлених товарів [4; 5, с. 152; 6, с. 236; 7, с. 136].

З метою підвищення екологічної ефективності правового регулювання договірних відносин із купівлі-продажу товарів були розроблені два академічні проекти внесення змін до права ЄС у сфері купівлі-продажу споживчих товарів [8, с. 109; 9]. Обидві пропозиції спрямовані на стимулювання реалізації вимоги про ремонт товару як засобу правового захисту у разі неналежної якості товару, та надання йому, з дотриманням принципу пропорційності, пріоритетного значення в ієрархії прав, визначених у Директиві 2019/771. Виходячи з цього, проекти передбачають поновлення строку відповідальності продавця після проведення ремонту, а також строку, протягом якого тягар доведення переноситься на користь споживача. У проєктах також, у зв'язку із підтримкою кругової економіки на макрорівні, встановлений однаковий правовий режим для нових та відновлених товарів [8, с. 135–137; 9, с. 11; 10, с. 840–841].

Серед ключових відмінностей між академічними проєктами внесення змін до права ЄС у сфері купівлі-продажу споживчих товарів варто виділити запропоновані рівні гармонізації та можливості охоплення не лише договорів із споживачами, але і договорів, укладених між юридичними особами, особливостей реалізації права на ремонт товару неналежної якості, здійснення вимоги про зниження ціни як способу захисту порушеного права, визначення критерію довговічності товару, строку відповідальності продавця та можливості запровадження прямої відповідальності виробника [11, с. 103].

Також для виконання вищенаведеної цілі у 2024 році були прийняті ряд актів вторинного права ЄС, зокрема: Директива 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів, Директива 2024/825 про розширення прав і можливостей споживачів для зеленого переходу шляхом кращого захисту від недобросовісної практики та повнішого інформування, та Регламент 2024/1781 про створення системи для встановлення вимог до екодизайну для екологічно чистих продуктів.

У межах даного дослідження науковий інтерес складає аналіз положень Директива 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів. Адже вона, з однієї сторони, встановлює єдині правила щодо ремонту товарів, придбаних споживачами як в межах, так і поза межами відповідальності продавця. З іншої сторони, вносить зміни до Директиви 2019/771, що встановлює уніфіковані правила купівлі-продажу споживчих товарів.

Підвищена увага до ремонту товару як засобу правового захисту у випадку невідповідності товару договору в контексті сталого споживання товарів пов'язана із соціальними активностями навколо ідеї, що ремонт товарів здійснює менш негативний вплив на навколишнє середовище, ніж їх заміна, оскільки не зумовлює збільшення кількості утилізованих товарів [7, с. 144; 12, с. 853; 10, с. 839].

Директива 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів забезпечує дотримання ст. 38 Хартії основних прав Європейського Союзу про захист прав споживачів, посилюючи їх у випадку недоліків товарів, які виникають або стають очевидними поза відповідальністю продавця.

Однією із важливих змін до положень Директиви 2019/771 внесених Директивою 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів, які, на нашу думку, значно сприятимуть реалізації споживачами права на ремонт товару, у разі його недоліків, є збільшення строку відповідальності продавця. У випадку обрання споживачем права на ремонт товару неналежної якості як засобу правового захисту для приведення товарів у відповідність до договору, строк відповідальності одноразово продовжується на 12 місяців. При цьому державам-членам ЄС надається право збільшення його тривалості у національному законодавстві. Держави-члени ЄС, які у внутрішньому законодавстві не встановлюють фіксованих часових обмежень щодо відповідальності продавця або передбачають лише строк позовної давності для засобів правового захисту, зобов'язані забезпечити строк відповідальності продавця за недоліки товару, включаючи і здійснення його ремонту, щонайменше на три роки. Переконані, що зазначені положення щодо збільшення строку відповідальності продавця у випадку невідповідності товару договору значно сприятимуть сталому споживанню та функціонуванню кругової економіки.

Новелою Директиви 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів спрямованою на підвищення сталого споживання товарів та кругової економіки, захист прав споживачів та навколишнього середовища, є встановлення обов'язку продавця товару інформувати споживача про право вибору між ремонтом та заміною, а також про продовження строку відповідальності продавця у випадку реалізації його права на ремонт товару. Дане положення спрямоване на підвищення рівня поінформованості споживача про ці способи захисту, та виокремлення переваг ремонту товару.

Директива 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів вводить новий критерій ремонтпридатності товару як об'єктивну вимогу його відповідності договору. Вимоги до ремонтпридатності охоплюють його здатність бути відремонтованим, можливість його збирання та розбирання, доступ до запасних частин, інформації, пов'язаної з ремонтом, та інструментів, що застосовуються до товарів або конкретних компонентів товарів.

Погоджуємося із висловленою позицією у правовій доктрині, що зважаючи на раціональне використання ресурсів у процесі виробництва нового товару, наданню пріоритетного значення ремонту в системі правових засобів захисту порушених прав та продовження життєвого циклу товару сприятиме збільшенню строку його експлуатації та, у більшості випадків, зменшенню потреби в новому виробництві. У довгостроковій перспективі це, у свою чергу, може забезпечити економніше використання природних ресурсів. Водночас необхідно враховувати, що концепція сталого розвитку не є самодостатньою метою. Виникає питання щодо справедливості та доцільності надання пріоритету принципам сталого розвитку над індивідуальними інтересами споживача, котрий надаватиме перевагу швидкій заміні товару над його тривалим ремонтом [9].

Відповідно до ч. 1 ст. 14 Директиви 2019/771 ремонт має бути виконаний не лише безкоштовно для споживача, але й «протягом розумного строку» та «без значних незручностей» для нього. На сьогодні не вироблено єдиної чіткої позиції щодо однозначного розуміння оціночних понять «розумний строк» та «без значних незручностей». Складнощі зумовлені особливостями різних категорій товарів. Зважаючи на зазначене, на практиці у разі виявлення неналежної якості придбаного товару споживачі доволі часто віддають перевагу його заміні над ремонтом. Така поведінка обумовлюється небажанням споживачів залишатися без необхідного у користуванні товару протягом тривалого часу. З метою заохочення споживачів до реалізації права на ремонт товару європейський законодавець вперше передбачив можливість безкоштовного надання продавцем споживачу у користування на час проведення ремонту товару, в тому числі і відремонтованого.

Задля забезпечення правової визначеності та надання продавцям достатньо часу для адаптації до змінених засобів правового захисту щодо ремонту та заміни товару усі зміни до Директиви

2019/771, що пропонуються Директивою 2024/1799 застосовуватимуться до регулювання договорів купівлі-продажу товарів, укладених після 31 липня 2026 року.

Висновки. Реформа європейського договірного права в контексті сталого споживання товарів розпочалася із прийняттям Директиви 2019/771 про деякі аспекти, що стосуються договорів купівлі-продажу товарів та посилилася ухваленням Директиви 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів. Попри вжиті заходи, чинна редакція Директиви 2019/771 про деякі аспекти, що стосуються договорів купівлі-продажу товарів, а також, особливості її імплементації державами-членами ЄС, не повною мірою відповідають вимогам, необхідним для ефективного сприяння досягненню цілей сталого розвитку. Директива 2024/1799 про спільні правила, що сприяють ремонту товарів здебільшого орієнтована на стимулювання ринку ремонтних послуг і встановлення обов'язків виробників щодо здійснення ремонту товару неналежної якості. Окрім зміни ієрархії засобів правового захисту та сприяння ремонту товару у разі його невідповідності договору, продовження гарантійного строку, важливо підвищити рівень поінформованості споживачів щодо впливу наслідків їх вибору на довкілля. Надання пріоритетності праву на ремонт товарів з недоліками в системі правових засобів захисту загалом має позитивний екологічний ефект, проте, є лише частковим кроком у напрямі підвищення екологічної ефективності функціонування споживчого ринку. Суттєві зміни в європейському договірному праві, спрямовані на екологізацію споживчого ринку ще попереду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «Closing the loop – An EU action plan for the Circular Economy». Brussels, 2.12.2015 COM(2015) 614 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8a8ef5e8-99a0-11e5-b3b7-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 12.10.2025).
2. The Sustainable Development Goals. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-goals/> (дата звернення: 12.10.2025).
3. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council «New Consumer Agenda Strengthening consumer resilience for sustainable recovery». COM/2020/696 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0696> (дата звернення: 12.10.2025).
4. European Commission public consultation «Sustainable consumption of goods – promoting repair and reuse». URL: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13150-Sustainable-consumption-of-goods-promoting-%20repair-and-reuse/public-consultation_en (дата звернення: 12.10.2025).
5. Franceschi A. De. Consumer's remedies for defective goods with digital elements. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*. 2021. № 12. Pp. 143–155.
6. Mak V., Terryn E. Circular economy and consumer protection: the consumer as a citizen and the limits of empowerment through consumer law. *Journal of Consumer Policy*. 2020. № 43. Pp. 227–248.
7. Gool Van E., Michel A. The new consumer sales Directive 2019/771 and sustainable consumption: a critical analysis. *Journal of European Consumer and Market Law*. 2021. № 4. С. 136–147.
8. Zoll F., Watson J., Południak Gierz K., Bańczyk W., Richter G., Estifanos J. Academic proposal for amending the Directive (EU) 2019/771 of the European Parliament and of the Council of 20 may 2019 on certain aspects concerning contract for the sale of goods. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2022. № 4. Pp. 109–159.
9. Augenhofers S. EC's public consultation on sustainable consumption – promoting repair and reuse, response of the European Law Institute. Austria, 2022. URL: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Response_Sustainable_Consumption_of_Goods.pdf (дата звернення: 12.10.2025).
10. Maciej B. How to amend the sales of goods Directive with a view to promote the circular economy? In search for final shape of ecological sales law (in:) *Milestones of law in Central Europe*. Edited by V. Ťažká, Vydavatel'stvo Univerzity Komenského. Bratislava, 2024. Pp. 838–848.

11. Zoll F., Południak-Gierz K., Bańczyk W., Bujalski M. Various approaches to ‘greening’ consumer sales law (in:) Routledge handbook of private law and sustainability. Edited by M.S. Silva, A. Nicolussi, Ch. Wendehorst, P.S. Coderch, M. Clément, F. Zoll. London and New York: Routledge, 2024. 616 p.
12. Terryn E. A right to repair? Towards sustainable remedies in consumer law. *European Review of Private Law*. 2019. № 4. С. 851–873.